

Prachtige mix van persoonlijke en sociale geschiedenis in boek Koosje de Leeuw

Door Jan de Leeuw

Mijn zus Koosje vroeg mij om mijn visie te geven op haar boek *Een te grote jas*. Ik heb het boek een paar keer gelezen omdat ik ook betrokken was bij de ontwikkeling van het boek. Koosje heeft een prima schrijfstijl. Ze weet situaties vaak heel treffend te verwoorden met nogal eens een komische noot. Dat laatste, de humor, laat ook zien dat ze kan relativeren en opmerkelijke zaken in een context kan plaatsen, sociaal en historisch.

Een van de mooie kanten van het boek is ook dat het een prachtige mix is van de persoonlijke geschiedenis van Koosje (tot haar tweeëntwintigste) en de sociale en culturele geschiedenis van het land van Maas en Waal. Ik wil dat verder in dit verhaal verduidelijken. Hoewel ik deel uitmaak van het verhaal van Koosje, als gezinslid, zal ik dit verhaal toch met enige afstand beschrijven.

Opgroeien met vijf broers

Koosje groeit op in een katholiek arbeidersgezin in het gehucht 'De Schans' bij het dorpje Alphen aan de Maas in Gelderland. Het gezin woont in een 'watersnoodhuisje': een huis dat is opgebouwd na de grote watersnood in het land van Maas en Waal in 1926. In dat jaar was de Maas doorgebroken bij Nijmegen en liep het gehele land van Maas en Waal als een badkuip vol. In West Maas en Waal stonden de huizen in Alphen, Wamel en Dreumel tot 4,5 meter onder water. De moeder van Koosje, Joke, moest met haar familie in een roeibootje vluchten naar Tiel. De strijd tegen het water zit in de genen van het land van Maas en Waal.

Het huis van de familie De Leeuw, 100 meter binnendijks van de Maas, had ook een zogenaamde 'deel', waar in de winter zeven koeien stonden. Verder was er een kleine varkensschuur en werden er een paar stukken grond gepacht voor de verbouwing van graan, suikerbieten en hooi.

Het is een gezin met zes kinderen. Koosje is de oudste (1951). Bij gezinsuitbreiding hoopt ze steeds op een meisje, maar 'het regent jongens'. Als haar broer Jan wordt geboren (de vierde in het gezin) keert ze zich af van de wieg met de woorden: 'Alweer een jongen'. Uiteindelijk worden het vijf jongens en één meisje: Koosje. De kinderen groeien op met een klassieke rolverdeling. De jongens worden geacht mee te werken bij het boeren en op het land, terwijl van Koosje wordt verwacht dat ze een bijdrage levert aan het huishouden en de

verzorging. Als de vader van Koosje op jonge leeftijd overlijdt (Koosje is dan dertien), wordt er van alle kanten door familie en buurt op aangedrongen dat Koosje haar moeder moet bijstaan in het huishouden. Koosje ervaart dat als een grote verantwoordelijkheid. Vandaar de titel van het boek: 'Een te grote jas'.

Ontroering over het overlijden van haar vader

Op indringende manier beschrijft Koosje de tijd van de ziekte van haar vader (hij leed aan longkanker) en het proces van zijn sterven. Het is een ontroerende passage in het boek waarin ze voelbaar maakt hoe het wegvallen haarzelf raakt, maar ook haar broers en zeker haar moeder. Die "bleef zitten met zes kinderen in de leeftijd van vier tot dertien".

Er volgen moeilijke jaren voor het gezin met als schaduw de leegte van de weggefallen echtgenoot en vader. Een onbedoeld gevolg van het overlijden van vader is dat de kinderen bij wijze van spreken 'om hun moeder gaan staan' en onderling een goede band hebben en houden en zeer close zijn. De kinderen nemen de draad van het leven weer op na het overlijden van hun vader. Het gezin krijgt in de periode van en na het overlijden van vader heeft veel steun van de familie. Twee nichten zijn vaak weken in huis om moeder bij te staan: Joke Brands uit Maasbommel en Thea Sas uit Dreumel. Na verloop van tijd weet moeder zich te herpakken. Het gezin blijft de nichten, en ook de rest van de familie, altijd dankbaar voor de support in deze moeilijke periode.

Persoonlijke geschiedenis als sociale geschiedenis

Het zeer persoonlijke document van Koosje laat tegelijkertijd veel zien van de lokale sociale en culturele verhoudingen. Het speelt zich af in het land van Maas en Waal, een geïsoleerd en cultureel achtergebleven gebied. Precies in de tijd dat Koosje wordt geboren is er de 'ruilverkaveling' waardoor het agrarisch leven een enorme boost krijgt. De productiviteit van het land neemt toe en er komen veel meer boerderijen in het gebied, vooral in het middengebied, de voorheen drassige polders: de 'komgebieden'. Harrie, de vader van Koosje, werkt een aantal jaren in de ruilverkaveling als landarbeider. Daarvoor werkt hij bij Daalderop en de laatste vijf jaar van zijn leven in de productie bij Unox in Oss. Joke, de moeder van Koosje, werkt voor haar huwelijk als 'dienstmeisje' bij een gegoede familie in Wamel.

Koosje kon goed leren, maar gaat toch naar de huishoudschool. Wat betreft schoolkeuze is er in deze tijd er sprake van 'sociale predestinatie': kinderen uit arbeidersgezinnen gaan naar de ambachtsschool of huishoudschool en de kinderen uit de middenklassen en hogere burgerij naar de MULO of de HBS. De onderwijzers op de lagere school, en ook het hoofd van de school, gaan daar als vanzelfsprekend van uit en sturen daarop aan.

Een iconische proloog

Het sociale aspect van Koosje's levensgeschiedenis komt ook mooi terug in de proloog van het boek. Koosje gaat in het weekend uit met vriendinnen en trekt de trouwjurk aan van haar moeder. Als ze 's avonds thuiskomt hangt ze de jurk terug in de kast. De volgende ochtend is moeder *not amused*. "Onze Toon heeft jou gisteravond in Lith op de dansvloer gezien in mijn trouwjurk! Hoe haal je het in je hoofd? (...) We hadden vroeger geen geld voor een witte jurk en nu ga jij met dit grijs voor schut lopen!" Enkele dagen later doet haar moeder de jurk weg.

Uitgaan en werk

In haar tienertijd gaat Koosje veel uit met vriendinnen in Lith, bij de vermaarde horecagelegenheden 'De Stuw' en 'Hertog Jan'. Het zijn de jaren zestig van uitgaan, moeite met het gezag, verzet tegen het verplicht naar de kerk gaan, de eerste vakanties en de opkomst van popmuziek. Koosje maakt optredens mee van de Motions, The Golden Earring, Kayak en Tee-Set (in Lith). Daarnaast is ze bij een berucht optreden van zanger Armand in zaal Arnoldussen in Dreumel. Als de protestzanger (van het lied 'Ben ik te min") zich misdraagt op het podium wordt hij door de vrouwelijke uitbaatster persoonlijk van het podium verwijderd.

Op 16-jarige leeftijd komt Koosje in dienst bij Zwanenberg in Oss. Vervolgens werkt ze op de receptie van autobedrijf Putters in Oss en Den Bosch. In de avonduren volgt ze de MAVO (de 'Moedermavo') en diverse financieel-administratieve opleidingen.

Passend einde van het verhaal

Het boek eindigt prachtig als Koosje met haar vriendin Gerti op kamers gaat wonen in Den Bosch. Koosje is dan 21 jaar en werkt bij autobedrijf Putters in Oss. Op een gegeven moment willen de moeders van Koosje en Gerti wel eens zien waar hun dochters wonen. Ze komen op bezoek. Van tevoren wordt door Gertie en Koosje het hele huis grondig schoongemaakt. Als de moeders binnenkomen inspecteren ze de ruimtes. Er is goedkeuring en er volgt een prettige conversatie. Als Gerti de koffie binnenbrengt valt er een stilte. Op het dienblad staan vier koffiemokken, suiker, melk en een schaal met koekjes. "Wat is dat voor iets?" zegt de moeder van Koosje. Ze is haar hele leven gewend aan kop en schotel. Koosje zegt: Dit zijn onze nieuwe mokken, maar het is wel Douwe Egberts-koffie, die smaakt net als thuis." Met twee handen houden de moeders de mokken vast. De Spritskoeken kunnen het ongemak niet helemaal wegnemen...

Heel veel sociale thema's in het boek (moeder-kind, man-vrouw, sociale achtergrond, platteland en stad) komen samen in dit slotverhaal.

Titel: Een te grote jas. Een levensverhaal over opgroeien in het land van Maas en Waal in de jaren vijftig en zestig.

Auteur: Koosje de Leeuw

ISBN: ISBN 978 94 6328 346 5

Meer informatie en bestellen bij: www.koosjeschrijft.nl